

 Taal
kunstenars

RITA ZIPORA

Taalkunstenars

Nieuw Amsterdam

© Rita Zipora 2019

Alle rechten voorbehouden

Boekverzorging Moker Ontwerp

Omslagfoto © Arjan Benning

NUR 660

ISBN 978 90 468 2536 5

www.nieuwamsterdam.nl

Met groot plezier volg ik Rita Zipora al vanaf het begin van haar carrière. En nu heb ik, als haar voorganger in de serie Taalkunstenaars, de eer om haar hier te introduceren.

Wat Rita als geen ander kan is sfeer creëren. Dat doet ze met haar muziek maar zeker ook met haar teksten. In 'Op wegliedje' bijvoorbeeld weet ze juist door weinig woorden te gebruiken een heel sterk gevoel op te roepen:

} *De wolken hangen zwaar*
} *En achter mij verdwijnt*
} *De schemering zet in*
} *Snelheid is zo bereikt*
} *En langzaam verwachte*
{ *Ik het eenzaam zijn*

Maar ook bij haar nieuwe nummers van WOLKEN, die ze samen schreef met Robin Block, word je getriggerd juist door wat ze weglaat:

} *Misschien kan ik beter niet door je straat*
} *Ik kijk naar het raam 't is alweer een jaar*
} *Ik blijf nog even staan*
{ *Misschien dat het vandaag*

Die sfeer en dat krachtige gevoel blijven als een huis overeind in haar teksten, worden misschien nog wel versterkt zelfs wanneer de muziek wegvalt. Dat vind ik bijzonder knap, en dat maakt Rita voor mij tot een ware Taalkunstenaar.

Diggy Dex

INHOUD

<i>Introductie</i>	11	Even wachten	60
		Alles maakt wel uit	62
ALS IK KIJK – 2014	17		
Op wegliedje	20	WOLKEN – 2019	65
Wasem	22	Polaroid	70
Waterland	25	Niets aan de hand	72
Kwartverwege	28	Misschien dat het vandaag ...	74
Als ik kijk	30	Vaart	76
Katerdag	32	Zo zeg je geen gedag	78
Ik cirkel	34	Ijskoud	80
Ook in de nacht	36	Nieuwe maan	81
Reiziger	38	Vloed	82
		Kom maar naar huis	84
STROOM – 2016	41	Als je slaapt	86
Lieve vreemdeling	45		
Het explodeert	46	EINDE	89
Tik de box	48		
Maar toch	50	TOT SLOT	91
Huid op huid	52	<i>Credits</i>	92
Begrijp me niet verkeerd	54	<i>Discografie</i>	91
God	56		
In de bomen hangt de zomer nog	59		

INTRODUCTIE

Eigenlijk hou ik niet zo van rijm. Althans, niet van perfecte rijm. Van de aanwezigheid van precies dezelfde hoeveelheid lettergrepen en exact de juiste medeklinkers krijg ik de kriebels. Er komt dan een Sinterklaas-gevoel bij mij naar boven: het heeft iets kneuterigs. Geef mij maar klankrijm, of binnenrijm. Of geen rijm. Zo'n zin als deze:

*Tot ziens, tot ziens, Justine
Want welke weg ik kies
Hij leidt naar hier
Geschiedenis herhaalt zich nooit
Maar rijmt altijd een keer
(Spinvis - 'Oostende')*

Zo'n zin blijft bij je. Vanwege de klank, vanwege de betekenis. Die liedteksten waar alle zinnen in een vast stramien precies moeten kloppen gaan voor mij meer over de vorm dan over de inhoud. Alsof de schrijver wil laten zien hoe goed hij kan puzzelen met woorden.

Voor mij zijn muziek en tekst onlosmakelijk met elkaar verbonden, al hebben ze soms een vreemde relatie met elkaar. Muziek kan de tekst dienen als een vlijtige bediende, of juist de luisteraar compleet op het verkeerde spoor zetten. De Canadese muzikant en songwriter Feist laat dit mooi zien in 'Intuition'. Ze maakt een statement, en stelt vervolgens een vraag die ze eindeloos uitstelt

op een mooi stukje repeterende muziek. Je gaat erin mee en droomt lekker weg op de klanken van haar gitaar en het koor dat invalt. En dan plotsklaps het einde van die vraag, dat je heel eenzaam achterlaat.

*And it's impossible to tell
How important someone was
And what you might have missed out on
And how he might have changed it all
And how you might have changed it all for him
And how he might have changed it all
And how you might have changed it all for him
Did I, did I?
Did I, did I?
Did I, did I?
Did I, did I?
Did I, did I? (did I, did I)
Did I, did I? (did I, did I)
Did I, did I? (did I, did I)
Did I, did I miss out on you?*

(Feist – 'Intuition')

Tekst en muziek gaan bij mij meestal gelijk op, hoewel ik heel lang niet wist dat ik die twee tegelijk zou gaan gebruiken.

Toen ik naar de middelbare school ging stelde mijn moeder voor om op zangles te gaan. Ik had vanaf mijn vijfde blokfluitles gevolgd, en later ook piano. Maar mijn moeder vond dat ik wel wat meer mocht ontspannen. En dus ging ik samen met een vriendin wekelijks naar het Amsterdamse Muziekpakhuis om popliedjes

te zingen. Ik raakte geïnteresseerd in jazz. Het begon met lyrische liedjes van Ella Fitzgerald die thuis bij mijn vader werden gedraaid, en waaierde uit naar de serieuze hardbop van John Coltrane. Ik moest en zou jazz gaan studeren aan het conservatorium. Tijdens mijn studie leerde ik de muziek van Wende Snijders kennen en werd ik fan van haar performance en tekstbehandeling. Tot dan toe had ik alleen in het Engels gezongen, maar het zingen in het Nederlands voelde als een bevrijding. Opeens kon ik veel meer van mezelf kwijt in mijn stem en was het makkelijker om de muziek en tekst tot leven te brengen.

Na mijn studie heb ik een paar maanden meegelopen aan de Amsterdamse Toneelschool & Kleinkunstacademie, omdat ik wilde onderzoeken of dit zingen in het Nederlands echt iets voor mij was. Ik zong en speelde mee in een voorstelling met liederen van Brel in het Nederlands, en ondanks de schoonheid van die muziek werd voor mij toch langzaam duidelijk dat ik daar niets te zoeken had. Ik wilde graag muziek maken, maar het ging daar voornamelijk over 'je proces' als performer, een enigszins navelstaarderig gebeuren. Het begon te jeuken. Ik wilde zingen in het Nederlands, en ik wilde ook graag zelf schrijven. Alleen wist ik nog niet hoe het moest klinken. Ik vertrok voor een paar maanden naar Midden-Amerika, waar ik met mijn vriend in van die beschilderde oude schoolbussen van Mexico naar Costa Rica reisde. Tijdens die lange busreizen ben ik alle albums van The Beatles gaan luisteren, in chronologische volgorde. Vooral het album *Rubber Soul* sprak me aan. Echte popsongs met duidelijke liedstructuren, maar wel, zoals de Engelsen zeggen, *straight from the heart*.

*When I think of all the times
I tried so hard to leave her
She will turn to me and start to cry
And she promises the earth to me
And I believe her
After all this time I don't know why
Ah, girl, girl, girl*
(The Beatles - 'Girl')

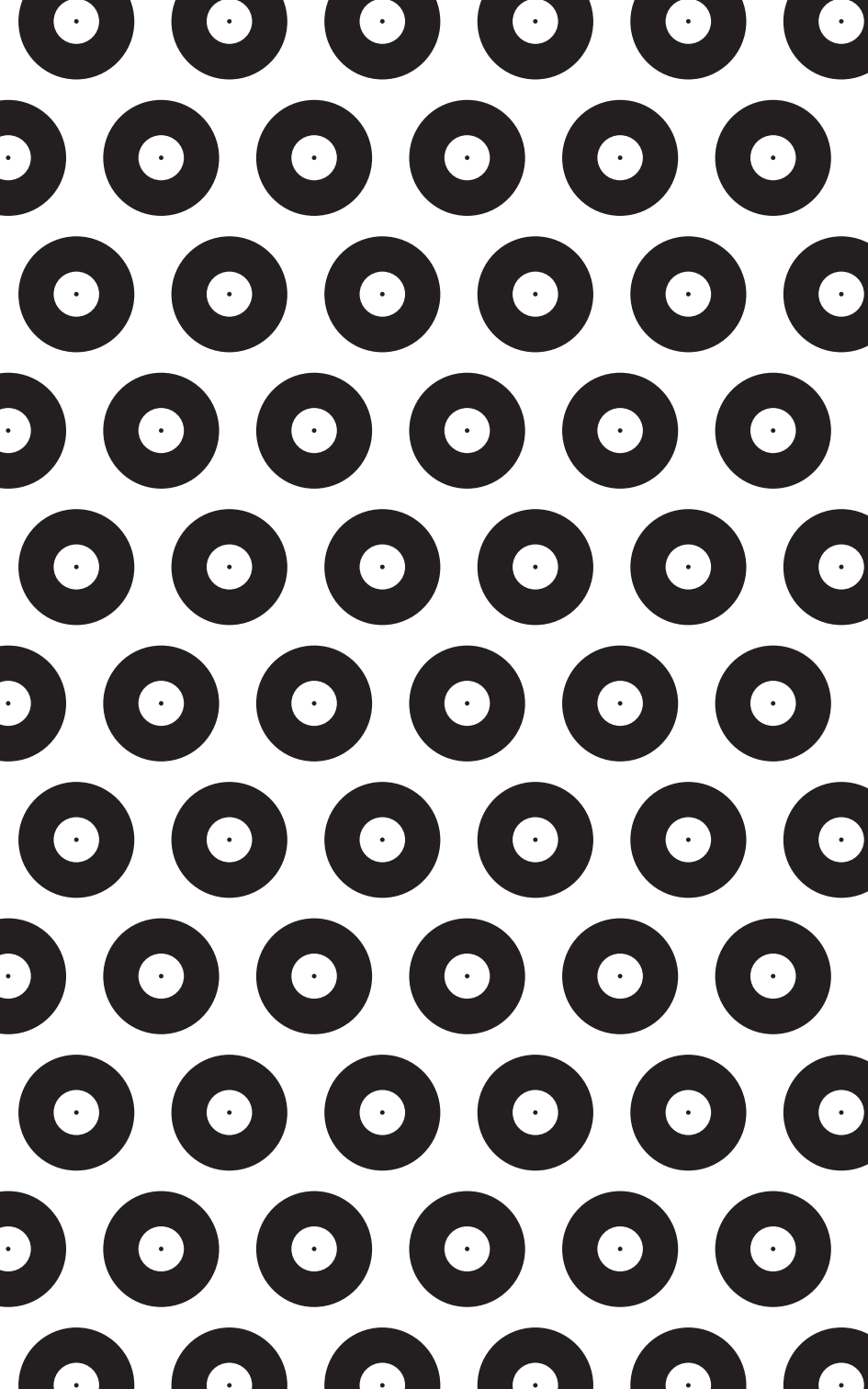
Ik begon teksten te schrijven zonder doel, zonder reden. In het Nederlands. Ik was nog nooit zo lang van huis geweest, nog nooit ondergedompeld geweest in een totaal andere cultuur en taal. Door in het Nederlands te schrijven op die vreemde plekken – in de chaos van een markt, in de jungle, aan het strand – was het alsof ik mijn moedertaal door nieuwe ogen kon bekijken.

Toen ik terugkwam in Nederland en weer achter mijn piano kroop probeerde ik het een en ander op muziek te zetten. Dat was puzzelen, schrappen, zuchten en steunen. Maar daar is toen 'Reiziger' uit ontstaan, het eerste nummer dat op mijn eerste plaat terecht is gekomen. Ik had mijn reis naar de andere kant van de wereld nodig om door te hebben dat ik in het Nederlands liedjes kon maken die niet per se Nederlands klínken. Na het schrijven van een aantal andere songs kwam ik via de vader van een oude fietsvriend in contact met producer Attie Bauw. Hij hoorde in mijn schetsen de klankwereld van Massive Attack en Portishead; muziek waar ik in de jaren negentig inderdaad mee ben opgegroeid, maar waar ik me nooit bewust door had laten inspireren. Hij zei tegen me: kom over drie weken terug met drie nieuwe liedjes. En zo ontstond mijn eerste album *Als ik kijk*.

Nu ik mijn eigen teksten lees en probeer om de muziek in mijn hoofd uit te schakelen, komen de zinnen anders binnen dan mét muziek. De woorden krijgen meer gewicht door op zichzelf te staan. Hier en daar hoor ik ineens andere invalshoeken, worden bepaalde woorden belangrijker dan andere. Een melodie geeft tekst richting. En zonder het ritme van de muziek heb je als lezer meer tijd om verschillende intonaties uit te proberen, om de woorden als het ware in je mond te proeven. Zonder muziek ben je als lezer meer aan zet; je mag zelf bepalen hoe iets klinkt.

Ik vraag me weleens af of iedereen snapt wat ik heb bedoeld met een tekst. Op zich is het niet erg als dit niet zo is; ik hoop dat mensen hun eigen beelden erbij krijgen en er hun eigen verhalen in kwijt kunnen. Maar nu ik de teksten teruglees, realiseer ik me hoe eerlijk ze zijn. Ik denk dat er voor mij heel lang geen andere optie was dan totale openheid. In die zin voelen de albums aan als dagboeken, als een blauwdruk van mijn gedachtewereld in die tijd. Sommige zinnen zou ik nu nooit meer zo opschrijven, maar het staat er zoals het toen was.

Het zingen en schrijven is in het Nederlands totaal anders dan in het Engels. Ik geloof dat elke taal een eigen karakter heeft, en het schrijven in je eigen taal voelt naakter dan in een andere. Er staat niets tussen mij en mijn taal in, en ook niet tussen de taal en de luisteraar. Dat is mooi, en soms ook een beetje eng. Liedteksten zonder muziek zijn zo mogelijk nog kwetsbaarder. Als performer kun je je nog weleens verschuilen achter de muziek, maar als de woorden zwart-op-wit gedrukt staan kan dat niet meer. Dat is bijzonder aan deze serie *Taalkunstenaars*: de woorden spreken geheel voor zichzelf.

ALS IK KIJK – 2014

Als kind was ik altijd aan het lezen. Ik was niet naar buiten te krijgen. Ik verslond boeken en toen ik als pre-puber op jeugdromans was uitgekeken ging ik Arnon Grunberg lezen. *Blauwe maandagen*, *Fantoompijn*, ik was nog te jong om het allemaal te snappen maar ik vond het te spannend om te laten liggen. Daarna volgden Jan Wolkers, Hella Haasse, Connie Palmen, ik las van alles. Er is fantastische Nederlandse literatuur en heel lang dacht ik ook dat ik proza wilde schrijven. Maar mijn liefde voor muziek was destijds toch nét iets groter. Toen ik mijn Nederlandse teksten op muziek ging zetten, wilde ik graag compacter leren schrijven: meer zeggen met minder woorden, meer poëzie dan proza.

De liedjes van mijn eerste plaat zijn doorspekt met mijn ervaringen op reis. Na Mexico zat ik rusteloos thuis. Vrij snel daarna heb ik mijn allerlaatste centen verzameld en een reis door China en Mongolië gemaakt, samen met twee vriendinnen. De enorme lege vlaktes zijn een inspiratiebron geworden voor beeldend en compact vertellen, dat hoor je vooral terug op het nummer 'Als ik kijk'.

} *De grootste gezichten*
} *De verste berichten*
} *De langstverwachte blikken*

In de tijd voor mijn eerste album was ik hevig op zoek. Naar wie ik wilde zijn, wat ik wilde maken en hoe ik wilde leven. Er werden verwachtingen ingelost, maar vooral ook een hoop niet. Dat hoor je terug in 'Op wegliedje'.

*De weg is leeg
De droom voorbij
Ik had het kunnen weten
Als ik had stilgestaan
Dan had ik omgekeken
In plaats van blind alsmaar vooruit te gaan
Maar ja ik dacht dat
Het zwak was
Om tijd te nemen*

Of in het nummer 'Katerdag', waar overigens de credits voor de titel naar mijn vriendin Renée Kapitein gaan, die schrijver is en ooit nog een serie gaat schrijven genaamd *Katerdagen* – de soundtrack is er in elk geval al, en we hebben genoeg inspiratie opgedaan.

*De wijn staat op tafel
De keukenlamp hangt laag
Je ziet nog net het bos
Als je naar achter wipt
En waagt
En ja, dat doe ik vaak
Misschien wel een paar honderd keer per dag
Totdat het tijd is
Totdat het donker is en het mag
Morgen wordt een katerdag*

OP WEGLIEDJE

De weg is leeg
De droom voorbij
Ik had het kunnen weten
Als ik had stilgestaan
Dan had ik omgekeken
In plaats van blind alsmaar vooruit te gaan
Maar ja ik dacht dat
Het zwak was
Om tijd te nemen

De berm schiet voorbij
Ik recht mijn rug
Al had ik ze begrepen
Ik had 't toch gedaan
Want ik wist alles beter
En lulde alles glad voor 't fout kon gaan
Want ik dacht dat
Doorgaan
Alles was
Om voor te leven

De horizon verschuift
En vlak bij mij verdwijnt
M'n handen op het stuur
En dicht is zo bereikt
En langzaamaan verschijnt
De vastberadenheid